

Національні традиції та історіографічна спадщина

Любомир Винар: Біобібліографічний покажчик (1950-1997) / Уклад.: Н.І.Кошик, Л.Я.Кужель; відп. ред. М.М. Романюк; вступ. ст. А.Жуковського; НАН України. Львів. наук. б-ка ім. В.Стефаника; Укр. іст. т-во. - Львів; К.; Париж; Нью-Йорк; Торонто, 1998. - 350 с.

Серед численних проблем суспільного та наукового розвитку сучасності чільне місце посідає проблема традиції. Генеза уявлень про традицію в суспільній думці сягає певного ступеня розвитку історичної свідомості соціуму і пов'язана зі ставленням його конкретної генерації до комплексу всіх зв'язків сучасного з минулим. Нерівноцінна роль традицій на різних етапах суспільного розвитку. Функціональне призначення традицій коливається між канонічним збереженням домінуючого в суспільстві ідейного спадку та актуалізацією певного історичного досвіду, який протягом тривалого часу був витіснений або вилучений з повсякденного вжитку. Тому проблема традицій набуває неабиякого значення та поширення в суспільній і науковій думці на перехідних етапах історичного розвитку, коли загострюються взаємовідносини між сучасністю та минулими. На тлі останніх сформувалася новітня пізнавальна ситуація в суспільних науках та гуманітарних дисциплінах. Її найважливіші риси виявилися у поєднанні кількох процесів: 1) освоєння та введення до повноцінного обігу національної наукової і культурної спадщини, на яку впродовж десятиліть було накладено ідеологічне вето; 2) інтеграція в світову науку, зокрема у формі адаптації здобутків та досягнень наукової думки на національному терені.

Тривала ізоляція національної науки від досягнень світової думки, зокрема від здобутків українських науковців, які працювали поза межами України - на еміграції та в діаспорі, висуває ряд проблем, пов'язаних з освоєнням та популяризацією цієї творчої спадщини. Серед них важливе місце займає проблема вивчення персонального наукового доробку вчених, зокрема введення їх студій до повноцінного наукового обігу. В 90-ті роки в цій галузі досягнуто помітного поступу. Зокрема, тільки упродовж 1997 - першої пол. 1998 рр. видано ряд бібліографічних покажчиків наукових праць дослідників з української діаспори: «Іван Огієнко (Митрополит Іларіон), 1882-1972: Життєписно-бібліографічний нарис / Авт.-укладач З.Тіменик» (Львів, 1997), автобіобібліографію Л.Биковського «У службах українській книжці / Упоряд.: Л.Винар, Я.Ісаєвич» (Львів; Нью-Йорк, 1997), «Аркадій Жуковський: бібліографія / Упоряд. О.Кучерук» (К., 1997).

Новий біобібліографічний покажчик видано зусиллями ЛНБ ім. В.Стефаника НАН України та Українського історичного товариства (УІТ). Він присвячений відомому історичному бібліографу, визначному організатору наукової праці українських дослідників у діаспорі, голові УІТ, засновнику й головному редактору фахового часопису «Український історик», директору Центру етнічних студій Кентського державного університету (США), проф. Любомиру Винару, 65-ліття якого українська громадськість відзначила в 1997 р. Л.Винар - засновник міждисциплінарної наукової галузі - грушевськознавства, автор численних праць з української історіографії та національної історії, студій з етнічної історії північноамериканського континенту, довідників, путівників і покажчиків установ, осередків, організацій та періодичних видань етнічних меншин у США. Відтак наукові студії проф. Л.Винара добре відомі як у діаспорі, так і в Україні.

Видання розпочинається зі вступного слова до читачів директора ЛНБ ім. В.Стефаника, д.і.н. Лариси Крушельницької (С. 5-6) та статті іноземного члена НАН України Аркадія Жуковського «Любомир Винар: життя і діяльність» (С. 7-27). В останній не

тільки розглядаються основні віхи життєвого та творчого шляху вченого, а й характеризуються головні напрями його наукової, науково-організаційної діяльності та редакційної праці, які спричинилися до заснування УІТ, «Українського історика» та інституціоналізації грушевськознавства. «Українська нація багато завдячує науковій діяльності Любомира Винара, який довгі роки розбудовує національну культуру», - зазначає А.Жуковський.

Принагідно відзначимо, що однією з найважливіших проблем будь-якої еміграції є проблема збереження власної самобутності в іноетнічному середовищі, зокрема культурних, наукових зв'язків з батьківщиною, національних традицій. Для наукової еміграції означена проблема має певну специфіку, зумовлену як практично-утилітарними потребами організації виробництва наукової продукції, так і необхідністю фіксації свого зв'язку з національною наукою або, принаймні, з певною частиною її інтелектуальної спадщини. Вона виступає як необхідна передумова функціонування еміграційної науки та збереження її національного змісту впродовж кількох генерацій, що забезпечується відповідною організаційною структурою. Відтак науково-організаційна і редакторська праця Л.Винара, на думку А.Жуковського, «може стати прикладом для молодшої генерації українських науковців», зважаючи на нинішню економічну ситуацію в Україні та розмаїття світоглядних орієнтирів на сучасному етапі наукового розвитку. Водночас автор вказує на «многогранність академічного і інтелектуального зацікавлення» українського вченого, що виявилася в численних працях з національної історії, спеціальних історичних дисциплін, історичної бібліографії та біографістики, літературознавства, а також в галузі етнічних студій.

Структурно біобібліографічний покажчик складається з двох частин: «I. Бібліографії друкованих праць Любомира Винара, 1950-1997» (С.31-236; 1599 позицій) та «II. Вибраної бібліографії публікацій про Любомира Винара» (С.237-328; 234 позиції). Перша частина має два розділи: 1) «Бібліографія бібліографій» (19 позицій) - покажчики та довідники, де наукові публікації Л.Винара подано за певним

проблемно-тематичним принципом або за конкретний проміжок часу; 2) власне хронологічний перелік друкованих праць 1950-1997 рр. (близько 1600 позицій), який поділено на ряд рубрик: «Книжки: оригінальні праці і видання за редакцією», «Статті. Енциклопедичні гасла. Бібліографія», «Рецензії». До другої частини видання входить низка допоміжних покажчиків («Список скорочень», «Покажчик криптонімів і псевдонімів», «Іменний покажчик», «Алфавітний покажчик назв праць», «Покажчик періодичних видань, в яких публікувалися праці Л.Винара», «Перелік серійних видань, редагованих Л.Винаром»), а також статистичний аналіз публікацій дослідника впродовж 1950 - до серпня 1997 рр.

Бібліографічний опис праць, виконаних українською мовою, дублюється англійським перекладом, що надає можливість працювати з покажчиком англomовному читачеві. Описи праць подаються відповідно до діючих в Україні стандартів зі збереженням правопису оригіналу. В цілому покажчик укладено на високому фаховому рівні, хоча мають місце окремі друкарські та недрукарські огріхи.

Сподіваємося, що видання біобібліографічного покажчика наукових праць проф. Л.Винара спричиниться до широкого ознайомлення зі студіями вченого, які складають невід'ємну частину національної історіографічної спадщини, й добре прислужиться науковим інституціям та дослідникам у їх творчих дискусіях та змаганнях щодо традиціоналістських чи модерністських засад розвитку сучасної української науки.

*Олексій Ясь,
м.н.с. відділу української
історіографії Інституту історії
України НАН України*

Критичні зауваги щодо створення бібліографії Івана Огієнка

Мацько В.П. Повна бібліографія праць Івана Огієнка. - Хмельницький: Просвіта, 1998. - 31 с.

Поза увагою науковців, а особливо тих, хто досліджує спадщину І.Огієнка, не могла пройти брошура В.Мацька «Повна бібліографія праць Івана Огієнка». Хоча в «Бібліотечному віснику» (1997, №6) уже було вміщено статтю В.Ляхоцького, присвячену створенню наукової бібліографії вченого, це питання не втратило актуальності. Величезна скарбниця творчого доробку І.Огієнка розкидана на лихих перехрестях долі. Життя українського емігранта можна порівняти з перекотиполем, яке, де б не зупинялося, завжди залишало після себе плодоносне насіння живучості людської мудрості та високого інтелекту. Багато праць Огієнка ще не відомі науковцям, хоча сам він був скрупульозним бібліографом, ретельно фіксуючи всі свої друковані роботи й збираючи на них рецензії. Бібліографічний опис (БО) його праць відображено в науковому збірнику на честь вшанування 30-річчя наукової діяльності вченого [1].

Бібліографія, підготовлена В.Мацьком, побудована за хронологічним принципом. При оформленні покажчика вказано, за можливістю, повні вихідні дані: рік, число (для журналу чи газети), місце та назву видання, кількість сторінок. Порівняно з уже існуючими БО в останньому враховано майже всі попередні бібліографічні помилки.

На нашу думку, якщо йдеться про «повну бібліографію», то не зайвим було б конкретно зазначити прізвище чи релігійний титул при певних працях вченого.

Щодо бібліографії в редакції Мацька складається хибне уявлення, що всі праці написано тільки І.Огієнком. Тим-

часом, хоча Огієнко і митрополит Іларіон - це одна постать, саме останню іпостась учений, за свідченням сина, п.Анатолія, вважав вершиною своєї наукової та релігійно-національної діяльності.

Бібліографічна розвідка В.Мацька привертає увагу також у контексті неповного варіанта «повної бібліографії праць Івана Огієнка». Автор, здійснивши величезну роботу, лише значно доповнив сучасні бібліографічні списки, що існують у двох варіантах: матеріалах Львівської конференції (1992) «Іван Огієнко (Незабутні імена української науки) та в додатках книги З.Тіменика «Іван Огієнко (митрополит Іларіон)» [2]. Мабуть, ще рано говорити про «повну бібліографію» праць ученого, оскільки лише просте порівняння списків додає до неї роботи, не враховані Мацьком. Зокрема, тільки за 1941 р. можна було б включити принаймні ще «Наглядну таблицю українського правопису» та «Відозву архієп(ископа) Іларіона до православних, розсіяних у світі» [3].

«Повну бібліографію» В.Мацька можна доповнити й таким доробком: «Тяжкі завдання українського архиєрея. Моє слово в день наречення во Єпископа в Холмському Катедраальному соборі 19 жовтня 1940-го року», «Слово істини. Архиєрейські послання за 1940-1944 рр.», «Великий канон св. Андрія Критського» та ін. [4]. У лютому та березні 1941 р. Іларіон виступив перед науковцями Кракова з нині маловідомим рефератом «Українська літературна мова та її значення в розвої нації» [5]. Досі невідомою є й замітка митрополита «Куток мови», віднайдена нами на сторінках «Краківських вістей» за 1942 р., та Різдвяне звернення «Христос рождається» за 1944 р., уміщене в тижневику «Холмська земля» [6]. За роки війни з-під пера митрополита Іларіона, за неповними даними, вийшло близько 60 праць: проповіді, літургії, переклади, релігійна поезія та з історії церкви. Мацько зазначив за цей період тільки 29.

Подальший аналіз додасть ще багато зі спадщини дослідника до кожного хронологічно-бібліографічного етапу. Зокрема, у фондах Державного історичного архіву в м.Львові зберігається рукопис праці «Кендема (подвійний гравіс). Палеографічний нарис»